

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVI підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Члени редколегії Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Новицька Оксана,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри грецької філології
Маріупольський державний університет

ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Фразеологія – це розділ лінгвістики, який вивчає фразеологічний склад мови в його сучасному стані та історичному розвитку.

Інтерес до фразеології як наукової галузі зародився серед дослідників на початку ХХ століття. Один із початківців у цьому напрямі – Шарль Баллі (1865-1947), видатний швейцарський лінгвіст французького походження, який був учнем і послідовником Фернана де Сосюра. Баллі став одним із перших вчених, що звернули увагу на теорію фразеології. У своїй книзі «Нарис стилістики» він вперше спробував систематизувати комбінації слів, розподіляючи їх на чотири основні групи.

Основним критерієм цієї класифікації стала стійкість словосполучення, тобто можливість або неможливість перегруповання компонентів. Таким чином, Ш. Баллі виокремлював вільні сполучення, звичні словосполучення, фразеологічні ряди та фразеологічні єдності.

Пізніше у своїй роботі «Французька стилістика» Ш. Баллі переглядає свою теорію і відмовляється від розгляду звичних сполучень і фразеологічних рядів як окремих видів, називаючи їх перехідними випадками. Він визначає дві основні групи сполучень: вільні сполучення та фразеологічні єдності. Останні, за дослідником, є «словосполученнями, де компоненти втратили самостійне значення, регулярно вживаючись у цих сполученнях для вираження одного й того ж самого змісту. Значення цього поєднання не може бути виведено із значень його складових частин».

Таким чином, Ш. Баллі був одним із перших у визначенні терміну «фразеологічна одиниця». Пізніше визначення стало ключовим завданням для мовознавців, що досліджують цю галузь.

Становлення фразеології як самостійної науки у мовознавстві відбулося в першій половині ХХ ст. Серед дослідників, які займалися її дослідженням, виокремлюють: Галинську О.М., Скрипника Л.Г., Поліванова Є.Д., Болінгера Д., Траска Р.Л. та інших.

Наступним, хто заговорив про становлення фразеологічної науки був Б.А. Ларін, який стверджує про необхідність виокремлення такої дисципліни як фразеологія, щоб уникнути плутанини у вживанні цього терміна. Він так розмірковує про труднощі її відокремлення від інших лінгвістичних дисциплін і каже, що, «відокремлюючись від лексикології та синтаксису

за основним матеріалом вивчення, фразеологія не розходиться з ними за первісним напрямком дослідження».

Для нас найбільш прийнятним є визначення фразеологічної одиниці, подане в енциклопедії «Українська мова», а саме: «Фразеологізм, фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразема – нарізнооформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотвірній взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів».

Українська вчена О. Галинська розглядає фразеологізми як «особливі мовні знаки, як засоби зберігання і передачі культурної інформації. Вона вказує, що лінгвокультурологічний підхід у фразеології розглядає взаємодію мови і культури через призму культурно-національної свідомості та її відображення в фразеологічних конструкціях.

Лінгвіст Л. Г. Скрипник надає декілька значень поняття «фразеології», які характерні для сучасної української мови, а саме:

- фразеологія – це розділ мовознавства, що досліджує фразеологічну систему мови;
- фразеологія – це певна сукупність фразеологізмів у мові;
- фразеологія – це система засобів, що різняться своєрідністю шляхів висловлення думки, які зустрічаються в соціальній групі, діалекті т.і.
- фразеологія – це сукупність висловів, що характеризуються надмірною вишуканістю і нещирістю та не мають внутрішнього змісту.

Лінгвіст Б. Фрейзер розглядає фразеологію як «єдиний компонент або серію компонентів, семантична інтерпретація яких не залежить від формативів, що їх утворюють».

Лінгвіст Д. Болінгер описує фразеологізми як «групу слів зі встановленим значенням, яке не може бути обчислено шляхом додавання окремих значень частин».

Крім того, як зазначає М. Бейкер, вони «є застиглими зразками мови, які допускають незначні або взагалі не допускають варіації форми», і часто несуть значення, які не можуть бути виведені з їхніх окремих компонентів.

Таким чином, в фразеологізмах людина зазвичай не може змінити порядок слів у них, видалити слово, замінити слово іншим або змінити їхню граматичну структуру, якщо тільки вона не жартує або не намагається зіграти зі словом. Тому Е. Латтей зазначає, що «з точки зору форми фразеологізмів, ми маємо справу з групами слів, а з точки зору значень, можна сказати, що ми маємо справу з новими, не очевидними значеннями, коли стикаємося з ідіомами».

Фразеологізм – це термін, який описує різноманітні форми багатослівних виразів. Крім того, багатослівні одиниці можна визначити як лексичні структури, створені із двох чи

більше слів для вираження нової концепції. Такі конструкції формують недільну одиницю із значущим високим вмістом.

У своєму описі ідіом Р. Мун використовує цей термін у вузькому значенні для позначення багатослівних одиниць, які не є неорганізованим набором окремих елементів. Вона описує ідіоми як некомпозиційні фрази, що означає, що значення фрази не можна зрозуміти зі значень окремих слів. Іншими словами, комбіноване значення окремих слів не збігається зі значенням фрази.

Поняття «фразеологізм» визначається на основі ознак структурно-семантичної стійкості, постійної співвіднесеності значення словосполучення із заданими його лексичними та граматичними засобами вираження, наслідком знаходження змісту всього поєднання або окремі його компоненти, а відтворюваність – у нормативно закріпленому діапазоні варіантності та граматичних модифікацій. Окремо хочемо акцентувати увагу на тому, що В.В. Левицький характеризує термін «фразеологізм» як: «стійку єдність, до складу якої входить більше ніж одне слово».

Визначення властивостей і ознак фразеологічних одиниць представляє собою значний виклик. Складність їхньої природи свідчить про те, що для визначення їх статусу необхідно більше однієї ознаки. Виникає необхідність у комплексі характеристик для більш детального і різностороннього розуміння фразеологізмів, що дозволило б чітко визначити межі фразеологічного комплексу мови. Здебільшого учені погоджуються, що серед основних ознак фразеологізмів слід виділити:

- відтворюваність, тобто регулярну повторюваність у мовленні;
- стійкість – семантичне злиття і нерозкладність компонентів фразеологічної одиниці;
- роздільне оформлення – наявність принаймні двох компонентів, із яких хоча б одне є знаменниковим;
- семантична цілісність – смислова єдність компонентів, які втратили своє первинне лексичне значення;
- факт існування в мові в готовому вигляді.

Також характерною особливістю фразеологізмів є часткове або повне переосмислення значення, що призводить до утворення окремого, відмінного від значень компонентів, значення фразеологічної одиниці. Сюди можна включити також експресивно-емоційну виразність та пізнавальність, тобто наявність культурологічної інформації в словосполученні. Фразеологічні одиниці багаті змістом і є цінним джерелом для досліджень у різних галузях, відображаючи традиції, менталітет, історичні події та особливості культурного й національного розвитку певного народу.

Отже, на початку ХХ століття фразеологія привернула увагу дослідників з різних країн світу. Наразі, оскільки обговорення в цій науці тривають, відсутній єдиний визначений термін для понять «фразеологія» та «фразеологізм».

Література

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 133 с.
2. Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації. Проблеми зіставної семантики. 2011. Вип. 10. Ч. 2. С. 72-76.
3. Дембровська О. Б. Особливості перекладу фразеологічних одиниць сучасної німецької мови. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2013. Т. 9. №. 1. С. 147-150.

Павленко Олена,
доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології
Маріупольський державний університет

CONTEXTUAL ASPECTS IN LITERARY TRANSLATION

Within the expansive realm of language, translation comes to be recognized as the linkage that unites diverse cultures, philosophies and ideas. Yet, the accuracy of translation extends beyond the mere conversion of words that emphasizes the necessity to fully understand the context. The latter though being often overlooked proves to be an integral part of effective certain tool to safeguard the conservancy of meaning, subtleties, and cultural connotations hidden in the original text. Consequently, the scholars and researchers as well as professional translators (Reiß, Katherina and Hans J. Vermeer:2014, Bielsa, Esperanca and Basnett, Susan: 2009, Louise von Flotow: 2016, Venuti, Lawrence 2012, Pavlenko, Olena: 2022, Baker, Mona:2011, M. Caderra, Susanne: 2017 and others) delve into the imperative role of context to achieve translation excellence, examine the strategies to overcome the challenges it conveys as well as offer insights into the multifaceted relationship between translation and context.

The communicative process as it known involves essential elements such as encoding, transferring, and decoding, that is why drawing accurate inferences from the current context proves to be equally crucial. According to Basnett, semantic content alone may not be adequate for a complete understanding of an utterance, as its meaning often relies on inferential associations with contextual details. Hence, successful communication depends on the recipient's ability to use the